

Облік і оподаткування

УДК 331.5+ 331.3+ 339.9

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19755373>

Сфери трансформації елементів податкової системи України в контексті її синхронізації з міжнародними стандартами

Михайлишин Лілія Іванівна,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин,

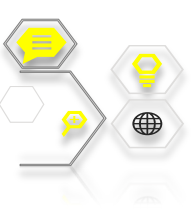
Карпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
кафедра міжнародних економічних відносин,
м. Івано-Франківськ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-7944-5317>

Кузан Іванна Василівна,

Карпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра міжнародних економічних відносин,
м. Івано-Франківськ, Україна,
<https://orcid.org/0009-0004-5563-8594>

Прийнято: 12.04.2026 | Опубліковано: 25.04.2026

***Анотація:** Метою дослідження є виокремлення найбільш проблемних елементів податкової системи України в умовах війни та визначення*

оптимальних механізмів їх трансформації в контексті забезпечення інтеграційних критеріїв для фінансової системи країни.

Методологічну основу становлять методи систематизації та класифікації. Використано методи порівняння, метод кейс-аналізу, контент-аналіз нормативно-правових актів і аналітичних звітів, а також логіко-структурний метод при формуванні рекомендацій щодо формування концептуальних підходів до реформування елементів податкової системи України в сучасних умовах.

Встановлено, що податкова система являє собою сукупність складних взаємозв'язків її елементів, а сформована причинно-наслідковість цих зв'язків визначає загальну ефективність і адаптивність системи в конкретних умовах. Синергія ж системи є унікальним явищем, яка формується під впливом різних факторів і умов та не виникає внаслідок використання сталих алгоритмів. В умовах війни фіскально-бюджетна система України гостро зіткнулася з проблемою дисбалансу доходів витрат, подолання якої здійснювалось в основному за рахунок міжнародної підтримки. Проведені лібералізаційні реформи в фіскальному законодавстві були скоріше спонтанною реакцією на події, аніж реальним конструктивним кроком, свідченням чого став практично повний їх відкат в останні роки. Така консервативність і неадаптивність фіскальної системи становить загрозу фінансовій стабільності держави в умовах повномасштабної війни і потенціалу економічного розвитку країни в майбутньому та може викликати ряд соціально-економічних протиріч в самому суспільстві, що суперечить логіці національної єдності. У зв'язку з цим, на основі узагальнення міжнародного досвіду та результатів власного аналізу, обґрунтовано необхідність поступового впровадження в податкову систему України принципу преференційності по основних групах податків як ключового інструменту перерозподілу ресурсів в фінансовій системі країни задля

стабілізації соціально-економічного розвитку в умовах війни та збалансування економічної активності економічних суб'єктів.

Ключові слова: *податкова система; елементи податкової системи; податкові відносини; преференційність оподаткування; міжнародні стандарти оподаткування.*

Transformation of the Elements of the Tax System of Ukraine in the Context of Harmonization with International Standards

Liliia Mykhailyshyn,

Doctor of Economics, Professor,

Head of the International Economic Relations Department,

Vasyl Stefanyk Carpathian National University,

Ivano-Frankivsk, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-7944-5317>

Ivanna Kuzan,

Vasyl Stefanyk Carpathian National University,

Ivano-Frankivsk, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0004-5563-8594>

Abstract: *The purpose of this study is to identify the most problematic elements of Ukraine's tax system under wartime conditions and to determine optimal mechanisms for their transformation in the context of meeting integration criteria for the national financial system.*

The methodological framework is based on the methods of systematization and classification. The study applies comparative analysis, case study analysis, content analysis of legal and regulatory documents and analytical reports, as well as the logical-structural method to develop recommendations for conceptual

approaches to reforming the elements of Ukraine's tax system under current conditions.

The findings demonstrate that the tax system constitutes a complex set of interrelated elements, and the established cause-and-effect relationships among these elements determine the overall efficiency and adaptability of the system under specific conditions. System synergy is a unique phenomenon shaped by multiple factors and circumstances and cannot be achieved through the application of fixed algorithms. Under wartime conditions, Ukraine's fiscal and budgetary system has faced a severe imbalance between revenues and expenditures, which has been mitigated primarily through international financial assistance. The liberalization reforms introduced into fiscal legislation were largely a spontaneous response to unfolding events rather than a coherent and constructive policy measure, as evidenced by their near-complete rollback in recent years. Such conservatism and lack of adaptability within the fiscal system threaten the state's financial stability during full-scale war and undermine the country's long-term economic development potential, while also risking the emergence of socio-economic tensions within society that run counter to the principles of national unity. Accordingly, based on the synthesis of international experience and the results of the author's analysis, the study substantiates the need for the gradual introduction of the principle of tax preferentiality across the main categories of taxes within Ukraine's tax system as a key instrument for resource redistribution in the national financial system, aimed at stabilizing socio-economic development under wartime conditions and balancing the economic activity of business entities.

Keywords: *tax system; tax system elements; tax relations; preferential taxation; international tax standards.*

Постановка проблеми В умовах повномасштабної війни проблема трансформації податкової системи в фокусі високої ефективності набуває для України особливої ваги, оскільки стабільність бюджетної системи є ключовою

передумовою фінансування оборонних потреб, соціальних зобов'язань та відновлення економіки. Водночас, курс України на європейську інтеграцію передбачає гармонізацію податкової політики з нормами Європейського Союзу та імплементацію міжнародних стандартів податкової політики в сфері прозорості, соціальної справедливості й співробітництва.

На цьому тлі Україні дедалі більше потрібно вдосконалювати свої механізми адміністрування податків, посилювати міждержавну координацію та адаптувати свою національну податкову систему до сучасних викликів, що виникають через цифровізацію, глобальні потоки капіталу, внутрішній дисбаланс добробуту, потреб забезпечення суспільної єдності нації та утвердження інституту держави вцілому.

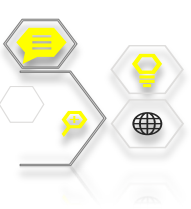
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження в сфері функціонування системи оподаткування останніх років, зосереджуються в царині трьох взаємопов'язаних аспектів: забезпечення фіскальної ефективності, трансформація механізмів адміністрування та гармонізації законодавства з правовими нормами країн ЄС. Зокрема, в роботі Марущак О.А., наголошується на необхідності єдиних принципів оподаткування, підвищення прозорості податкових стимулів та стабільного регуляторного середовища, що вважається необхідними передумовами для післявоєнної відбудови та інтеграції у внутрішній ринок ЄС [6, с. 606]. З іншої сторони, К. Швабій розглядає проблемні питання податкової політики України, в т.ч. виключно через імплементацію норм та положень податкових директив ЄС [24]. У дослідженні Чернюка Т. В., Юрчишена Л. В. [22] наголошується на необхідності введення та законодавчий порядок визнання особливого правового режиму – воєнного стану, а також введення умов спрощеного оподаткування під час його функціонування. З іншої сторони, напрацювання Д. Гетьманцева, присвячені аналізу реалізації принципу стабільності податкового законодавства при встановленні й скасуванні податкових пільг в умовах воєнного стану [2].

Загалом, аналіз податкових змін, прийнятих з початку війни та їхньому впливі на систему оподаткування України в цілому, стали об'єктом наукових досліджень багатьох дослідників. В Горин, П. Була, В.С. Чорноус [3] досліджуючи податкову політику України в умовах воєнного часу, підкреслюють реалії її реалізації і безпекові виклики. Авторами відзначається, що в сучасних умовах тенденції податкової політики визначаються особливостями співпраці з міжнародними фінансовими організаціями і спрямовані на забезпечення приросту бюджетних доходів, а також констатується, що ризиком такого підходу до проведення податкової політики є підриг стимулів для економічного відновлення України у поствоєнний період.

Наукову працю В. Красько [5], присвячено дослідженню основних етапів розвитку та трансформації податкової системи в Україні до сучасного стану, а також викликам, з якими вона стикалася з початку воєнного стану й на сьогодні. Автором значну увагу приділено необхідності посилення лояльності в оподаткуванні, яке, зрештою, призведе до відновлення активного підприємництва і в подальшому позитивно вплине на процес євроінтеграції для рівноправного партнерства з країнами ЄС.

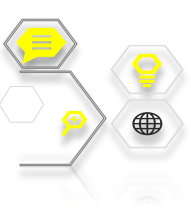
У роботі В. Греца [4] підкреслено значення світового досвіду, який доводить доцільність концентрації уваги на пільгах інвестиційного характеру, здатних забезпечити майбутній приріст податкових надходжень. Узагальнення досвіду ЄС щодо гнучких механізмів податкового регулювання у кризових умовах і можливості його імплементації в Україні представлено в наукових працях М. Бліхар [1]. Зокрема, авторкою пропонуються напрями вдосконалення податково-правового регулювання через підвищення стабільності законодавства, розширення цифрових технологій податкового адміністрування, упровадження ризик-орієнтованого контролю, створення інвестиційних стимулів і забезпечення прозорості надання податкових пільг.

Розгляд особливостей функціонування податкових систем часто є ірраціональним без дослідження проблем податкової відповідальності та механізмів протидії податкових зловживань. І. Устинова та Л. Нецька [21] розглядаючи питання розвитку податкової відповідальності в Україні, відзначають необхідність законодавчого закріплення цього принципу на законодавчому рівні, що дозволить підвищити ефективність податкового контролю, знизити корупційні ризики та забезпечити стабільність податкового середовища. Беззаперечно, законодавство є ключовим інструментом в трансформації податкової системи, однак ефективність роботи цього інструменту залежить від суб'єктивно-об'єктивних умов (діяльності інших суб'єктів податкової системи, особливостей соціально-економічного середовища), його застосування. Саме тому, цікавим, з точки зору системності взаємовідносин в сфері оподаткування, є дослідження Матвійчука Л. і Олійника Л. [7], де поряд з діями держави в сфері оподаткування виокремлюються можливості суб'єктів господарювання для регулювання податкового навантаження шляхом розробки власної ефективної податкової політики.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри численні наукові дослідження в сфері функціонування сучасної податкової системи України, та безумовно їх прикладний характер існує ряд питань, які потребують подальшого опрацювання. Зокрема це стосується необхідності поглибленого дослідження дії суб'єктивно-об'єктивних факторів розвитку податкової системи України в умовах війни та можливостей їх локалізації за рахунок впровадження міжнародних стандартів та синхронізації з фіскальним середовищем країн ЄС.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є виокремлення найбільш проблемних елементів податкової системи України в умовах війни та визначення оптимальних механізмів їх

трансформації в контексті забезпечення інтеграційних критеріїв для фінансової системи країни.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

- ідентифікувати та систематизувати ключові елементи податкової системи;
- проаналізувати проблемні аспекти функціонування податкової системи України в умовах війни;
- розробити пропозиції щодо напрямів реформування податкової системи України в контексті впровадження світової практики преференційності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У розвиненій ринковій економіці податкова система є одним із важливих елементів державного регулювання економічних та соціальних процесів. Головним завданням у побудові податкової системи є досягнення оптимального балансу між податковим попитом та можливостями збирання податків.

Наразі оподаткування стало невід'ємною частиною національної фінансово-економічної системи, а податкова система також є одним із ключових факторів сталого розвитку країни. Сама структура податкової системи утворюється шляхом функціонування окремих її елементів та взаємозв'язків між ними, загальне представлення її можна здійснити за допомогою рисунку 1.

Податкові системи у всіх країнах світу розвиваються під впливом економічних, соціальних і політичних процесів. Кожна країна має свою систему оподаткування з визначеною базою оподаткування, суб'єктом законодавства, системою податкових пільг і ставок.

Рис. 1. Узагальнена структура податкової системи: елементи і взаємозв'язки

Джерело: власна розробка авторів

Процес функціонування системи оподаткування як в світі, так і в Україні включає в себе фіскальні взаємовідносини між державою, котра акумулює податки і платниками, що їх сплачують. Сферу цих взаємовідносин можна відображати за допомогою многогранної моделі фіскально-бюджетної системи (рисунок 2).

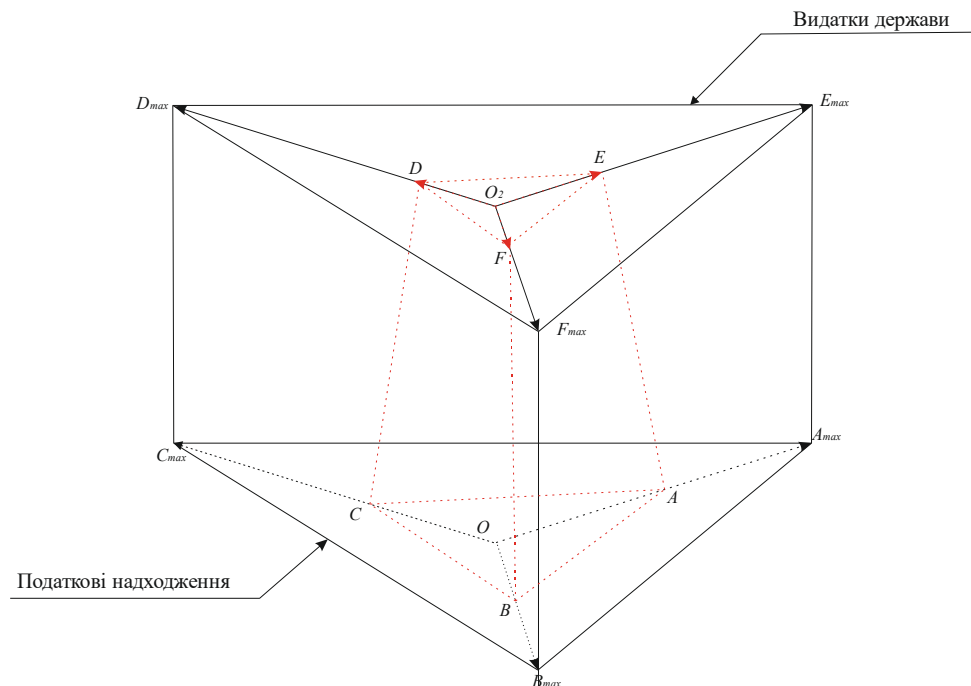

Рис. 2 Многогранна модель фіскально-бюджетної системи

Джерело: Побудовано автором

Представлена модель є спрощеним відображенням фіскально-бюджетних взаємозалежностей, однак є відкритою до врахування інших елементів системи доходів чи видатків через ускладнення геометричних площин в основі та вершині фігури. У представленій моделі слід відзначити такі висхідні дані:

1. Точка A – узагальнена величина податкового навантаження на юридичних осіб без врахування непрямих податків;
2. Точка B – узагальнена величина податкового навантаження на фізичних осіб без врахування непрямих податків;
3. Точка C – узагальнена величина податкового навантаження за непрямыми податками;
4. Точки O , O_2 – умовний 0;
5. Точки A_{max} , B_{max} , C_{max} , D_{max} – максимальний рівень оподаткування в контексті закономірностей кривої Лаффера для окремо взятої соціально-економічної системи;

6. Точки D_{max} , E_{max} , F_{max} , – Абсолютно-соціальна держава;

7. Фігура $ABCDEF$ – узагальнена схема фіскально-бюджетної системи окремої країни (в залежності від особливостей побудови визначатиметься її форма);

Побудова сучасних податкових систем в світі, звісно ж не передбачає, рівномірного податкового навантаження на всіх суб'єктів оподаткування і лінійного впливу між фіскальними ставками та рівнем можливостей держави фінансувати систему соціального забезпечення й виконання взятих на себе функцій. Дана модель, це візуальне представлення загальних трендів трансформації податкової системи в залежності від змін, які можуть виникнути чи розвиватися в соціально-економічному середовищі країни.

За таких умов будь яка трансформація податкової системи (рух по векторах OA , OB , OC) призводитиме до зміни фіскальної спроможності країни (зміни об'єму фігури $ABCDEF$) в забезпеченні видатків. В таких умовах, якщо прийняти об'єм фігури $ABCDEF_{const}$, закономірною стане зміна фіскальної спроможності за рахунок інших податків, чи врізання бюджетних видатків.

Війна в Україні і дії уряду в податковій сфері стали емпіричним підтвердженням представленої моделі. Так повномасштабна війна принесла численні руйнування інфраструктури, знищила економічні активи, викликала безпрецедентні втрати серед населення через окупацію територій, міграцію і загибель військових, що в контексті векторно-пірамідальної моделі призвело до реверсного руху по векторах OA , OB і OC і скорочення площі фігури основи многогранника. Водночас видатки бюджету суттєво зросли через потреби в забезпеченні сил оборони України, необхідності забезпечення ВПО, потреб в відновленні об'єктів інфраструктури та забезпеченні життєдіяльності країни вцілому. Ці тенденції призвели до прямолінійного руху в векторах O_2DEF збільшуючи тим самим різницю між площею фігури вершин многогранника і його основою, що в практиці означає масштабування бюджетного дефіциту. І

масштаб цього дефіциту складає близько понад 50% за фактом виконання бюджету держави та близько 40% рисунок 3.

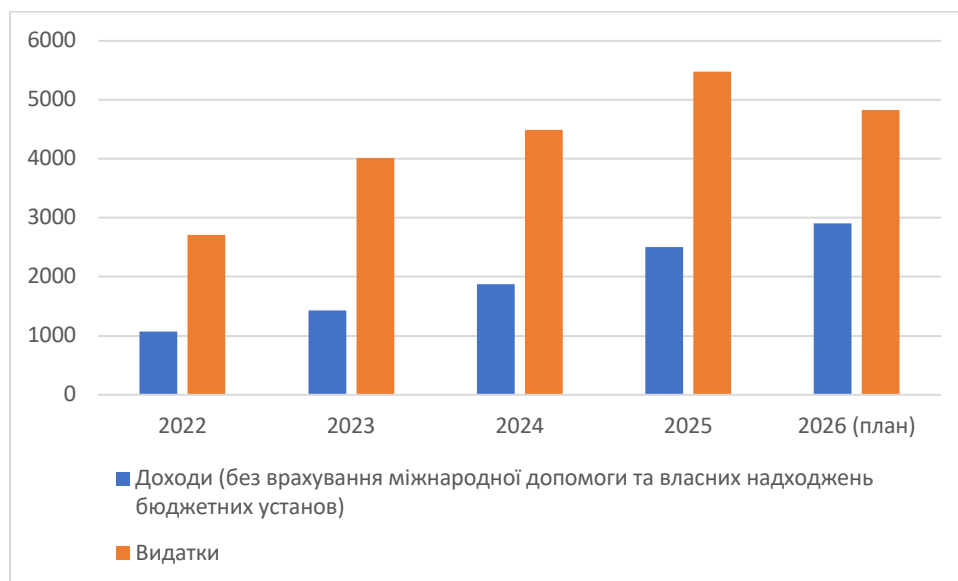

Рис. 3. Показники дохідної і видаткової частини бюджету України за роки війни в млрд. грн.

Джерело: побудовано на основі [10-14]

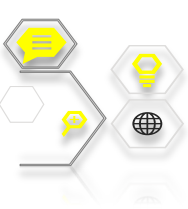
В контексті подолання такого дисбалансу фіскально-бюджетної системи в Україні використовується ряд інструментів, які в свою чергу, умовно можна виокремити як окремі вектори площини надходжень. Ключовим із них є міжнародна фінансова допомога. Варто відзначити, що застосування цього інструменту в Україні є унікальним досвідом в світовій фінансовій системі, адже частина зобов'язань покриватиметься за рахунок доходів від активів країни-агресора. Проте, його схильність до нестабільності із за суспільно-політичних процесів в інших країнах викликає питання щодо можливостей його залучення в майбутньому. Зважаючи на такі обставини, розрахунок уряду на підвищення потреби у міжнародній підтримці викликає суттєве занепокоєння. Так, згідно даних Міністерства фінансів України потреба в міжнародній підтримці в 2025 році складала 1732 млрд. грн., а в 2026 -2079,1 млрд.грн.

Іншим аспектом забезпечення покриття постійно наростаючого дисбалансу в фіскально-бюджетній системі України можна вважати «шокову терапію» її податкової системи. Впровадження воєнного стану в податковій системі України відзначилось низкою заходів, спрямованих на захист підприємницької діяльності та мінімізацію фіскального тиску на суб'єктів бізнесу. Так в рамках цих заходів здійснено спрощення процедур податкового адміністрування, пільгові умови оподаткування для різних категорій бізнесу, звільнення від нарахування непрямих податків окремих груп товарів і т.д [15, 16, 17, 18, 19]. Головним досягненням впроваджених реформ стала певна стабілізація економіки країни в 2023 році та позитивні зрушення в наповненні її бюджету.

З іншої сторони, затягування війни та позиція окремих міжнародних партнерів привели до відкатів окремих реформ, та посилення інших довоєнних податкових та регуляторних механізмів [20]. В цьому контексті найяскравішим прикладом стало підвищення ставок військового збору та розширення бази його стягнення. Проте, ефективність цих заходів викликає ряд питань, адже податкова структура доходів бюджету за роки війни у розрізі ключових статей наповнення зазнала несуттєвих змін рис. 4.

Згідно з даними Міністерства фінансів України ключовою статтею бюджету в Україні залишається ПДВ з ввезених на митну територію України та фіскальні стягнення з доходів фізичних осіб, що дає підстави констатувати значну залежність країни від рівня фінансового добробуту і кількості її населення, яке не тільки наповнює бюджет через прямі податки, але й споживаючи товари, які в значній мірі є імпортними, забезпечує надходження непрямих податків. Така парадигма формування доходів держави є руйнівною в умовах війни і тим більше в контексті повоєнного відновлення країни, оскільки в ній закладено такі соціально-економічні протиріччя, які кардинально впливають баланс фіскально-бюджетної системи. Війна призвела до скорочення кількості економічно-активного населення України, одні

загинули в лавах сил оборони, інші покинули країну в пошуках притулку за кордоном, при чому запит на виїзд закордон серед населення України залишається високим, а отже демографічна база економіки країни є недостатньою. В таких умовах, розрахунок на забезпечення бюджету в більшості через фіскальне навантаження на фізичних осіб стає апріорі неефективним, у зв'язку з чим закономірним є зростання залежності від міжнародної фінансової допомоги. І якщо механізм цієї допомоги в умовах війни є більш менш визначеним, то який її формат буде в поствоєнний період залишається відкритим питанням.

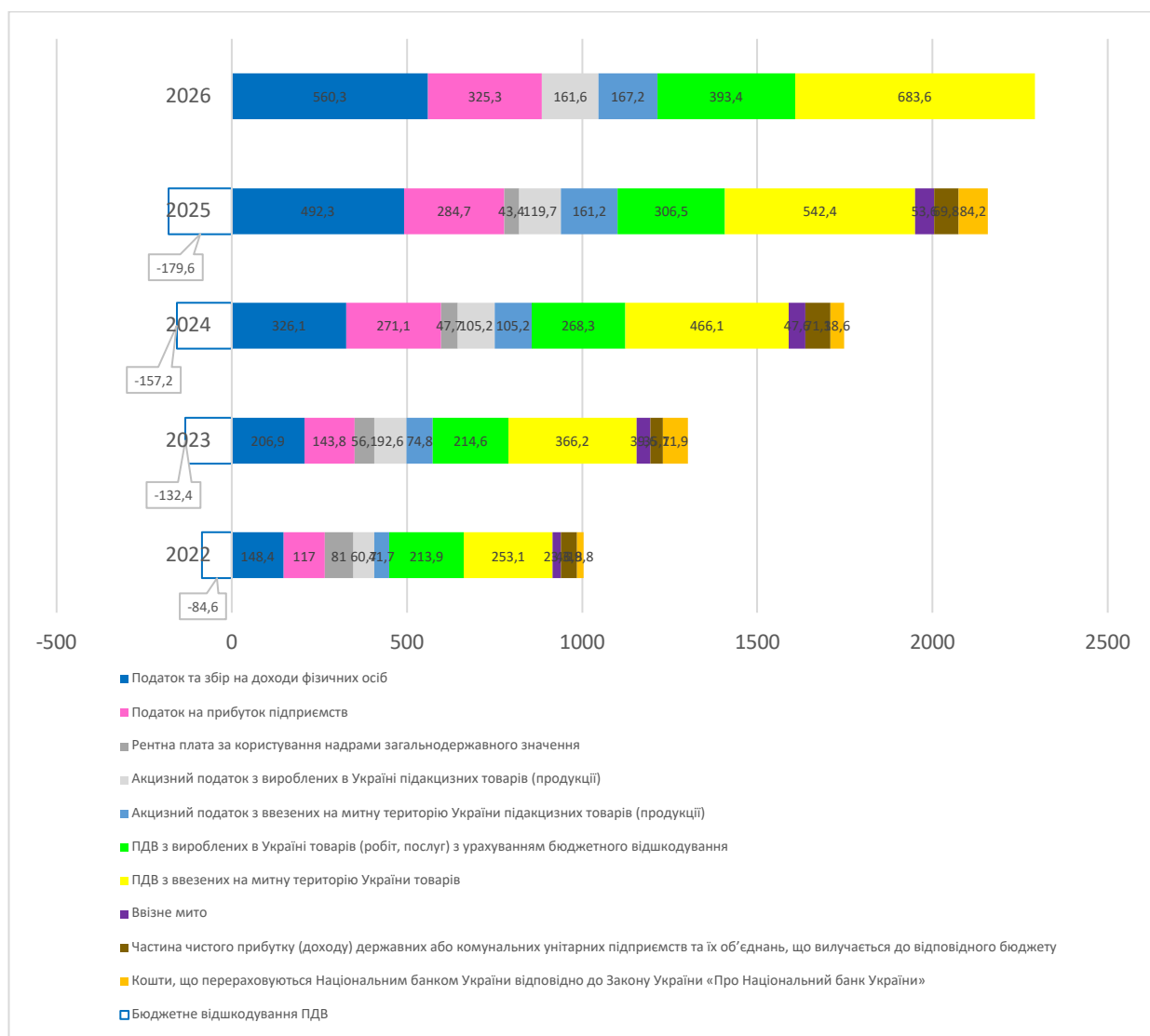
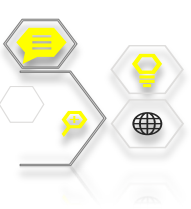

Рис. 4. Показники структури дохідної частини бюджету України за роки війни в млрд. грн.

Джерело: побудовано на основі [10-14]

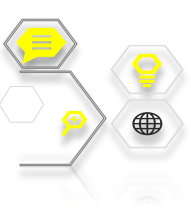

Іншим аспектом потенційних соціально-економічних протиріч виступає політика реєміграції. Так, з одної сторони Україна виступає за реєміграцію населення, що логічно, зважаючи на вищевказані демографічні втрати, однак урядом не задекларовані дійсно дієві механізми, в тому числі і фінсальні, які б сприяли цьому процесу. Більше того, будь-які лібералізаційні заходи (в тому числі й ті, які стосуються фінсального навантаження) в контексті реєміграції є питанням соціально-економічної безпеки країни, адже не достатнє врахування інтересів населення, яке не покинуло територію України в умовах війни, може створити основу для соціальних конфліктів в майбутньому та вкрай небезпечного поділу суспільства.

В таких умовах неповоротність та консервативність фінсальної системи України виступає скоріше слабкою ланкою її державності, аніж ознакою стабільності. Сьогодні малоефективність фінсальної системи України підтверджується не лише реальними економічними показниками в структурі доходів бюджету, але й іншими соціальними факторами: високим рівнем толерантності суспільства до податкових зловживань, високим рівнем недовіри до фінсальних органів, низьким рівнем податкової свідомості і культури в суспільстві, низьким рівнем покарання за порушення фінсального законодавства, і мова тут не про законодавчі розміри покарань, а про стягнення цих покарань навіть в суспільно-резонансних справах. Саме тому, подальша стагнація трансформацій в податковій системі України знижує її фінсальну спроможність.

Серед численних концептів реформування податкової системи України активно відстоюються пропозиції, щодо синхронізації національного податкового законодавства з нормами права Європейського Союзу і стандартами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). І варто зазначити, що нами підтримуються ці ініціативи. Зокрема, серед них ключовими можна назвати:

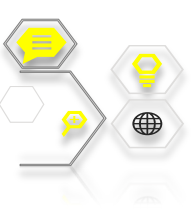
- імплементація положень Anti-Tax Avoidance Directive (ATAD);

- приведення правил трансфертного ціноутворення у відповідність до стандартів ОЕСР;
- подальше запровадження механізмів автоматичного обміну податковою інформацією, що є частиною інтеграції до спільного фінансового простору ЄС;
- посилення прозорості корпоративних структур [8, 27, 28, 29].

Однак, з нашої точки зору, вагомою проблемою функціонування податкової системи України в сучасних умовах є не стільки відповідність законодавства міжнародним стандартам, скільки умови її функціонування, зокрема, значні потреби бюджетів внаслідок воєнних дій, низький рівень податкової свідомості в українському суспільстві, значний рівень толерантності суспільства до податкових зловживань, недосконалість інституту податкового кредиту, низька ефективність судової системи, високий рівень корупції, високий рівень схильності платників податків до участі в схемах уникнення чи ухилення від сплати податків, неправомірний тиск податкових органів, фрагментарність реформ, мінливість системи управління і т.п. Саме тому реформування податкової системи в Україні має опиратися не лише на імплементацію міжнародних стандартів в податкове законодавство, а й через синхронізацію умов (взаємозв'язків елементів системи) її функціонування у фінансовій системі країни.

Податкова система України сьогодні, може виступати каталізатором національної єдності, адже правильні її трансформації повинні забезпечувати запити суспільства і суверенні економічні інтереси країни в цілому. В умовах воєнного стану та масштабних руйнувань економічних активів важливо на законодавчому рівні встановити нові концептуальні підходи в податковій системі України. Одним із напрямів таких трансформацій може виступити наскрізне впровадження принципу преференційності в формуванні ключових податкових ставок, що по суті є правильною альтернативою сучасній практиці «одноразових змін» ставок чи порядку оподаткування. Принцип

преференційності є яскравим маркером готовності держави до радикальних антикризових заходів пов'язаних з війною. Більше того його популяризація може забезпечувати соціальний ефект єдності на українське суспільство, адже зниження фіскального навантаження на нужденних і додаткове навантаження на заможних – це запит, який витав в українському суспільстві навіть в довоєнні роки. Основними стримуючими факторами в таких перетвореннях, нажаль, були і залишаються відсутність політичної волі до впровадження, недостатній рівень ініціативності фіскальних органів та значний рівень залежності політичної системи від кланово-олігархічних структур.

Сучасна практика побудови податкових систем в країнах світу є індивідуальною для кожної країни і попри те, що більшість із них встановлюється за пропорційним принципом, є ряд прецедентів застосування преференційності (здебільшого прогресивності) в кожній із підсистемі податків податкової системи, особливо це стосується тих умов, де сповідується конкретна ціль відповідного оподаткування. В таблиці 1 представлено матрицю цілей економічного розвитку та цілей преференційного оподаткування, які задекларовані в країнах де вони впроваджені. Як видно з таблиці 1, кожна із задекларованих цілей впровадження преференційного оподаткування в різних країнах так чи інакше відповідає сучасним запитам України, що підтверджує правильність концепту «преференційності» в сучасних умовах.

Найбільшого поширення принцип преференційності в податкових системах сучасних країн світу набув у сфері адміністрування податків на доходи фізичних осіб.

Основними характеристиками прогресивної системи оподаткування фізичних осіб у країнах-членах ЄС є:

- податкові ставки більшості країн мають прогресивний характер (знижується загальний рівень соціально-економічного розшарування населення);

- наявність нульових податкових ставок на певну частину доходу у деяких країнах (фактично є неоподатковуваним мінімумом доходів громадян);
- здебільшого високий податковий тягар для фізичних осіб (це стосується осіб із високим рівнем доходу).

Питання необхідності впровадження преференційності в оподаткуванні доходів фізичних осіб в Україні всіляко представлено в дослідженнях вітчизняних науковців як в довоєнний період [23], так і в умовах війни [14]. В рамках даного дослідження авторами не ставиться завданням представлення власної прогресивної шкали, а відстоюється необхідність трансформації елементів податкової системи в контексті сповідування принципів преференційності.

Таблиця 1

Матриця цілей економічного розвитку та цілей преференційного оподаткування

Види податків	Цілі впровадження			Практика застосування	
				в світі	в Україні (концепт впровадження)
Прибутковий податок	Стимулювання економічного розвитку окремих підприємств, галузей			США, Китай	Трансформація на прогресивний податок на виведений капітал
ПДФО		Регулювання суспільного добробуту і розподілу багатства		Країни ЄС	Впровадження прогресивного оподаткування для осіб, які мають дохід $\times 2$ від середньої заробітної плати по країні
Непрямі податки			Забезпечення доступу споживачів до окремих груп товарів, стимулювання споживання	Окремі країни ЄС	Зниження ставок для товарів внутрішніх товаровиробників як альтернатива держарних

			окремих груп товарів.		програм підтримки «Національний кешбек»
--	--	--	-----------------------	--	---

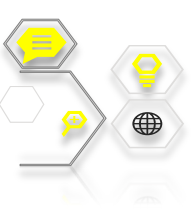
Джерело: власна розробка авторів

Преференційність в оподаткуванні корпорацій є менш поширеною практикою в податкових системах сучасних країн, але не є винятковою. Це пов'язано з цілями, які сповідуються в процесі впровадження. Умовно їх можна розподілити на цілі стимулювання розвитку підприємницького сектора чи врегулювання масштабів цього розвитку. Зважаючи на це, преференційність в корпоративному оподаткуванні передбачає пільгові ставки для підприємств, які потребують стимулювання розвитку, або ж прогресивні ставки для підприємств, діяльність яких потребує додаткового регулювання.

Приференційність в непрямому оподаткуванні забезпечується через систему пільг. Така практика, як показує досвід країн світу, з одного боку, має переваги та стимулює підприємницьку діяльність, а з іншого - має і певну кількість проблем та ризиків фіскального та економічного характеру. Пільгування є важливим інструментом державної податкової політики, спрямованим на підтримку окремих секторів економіки, підприємництва і соціально-вразливих груп населення. Однак її застосування викликає дискусії щодо ефективності, прозорості та впливу на економіку.

Серед переваг системи пільг варто позначити: соціальну підтримку особливо важливих послуг (освіта, медицина, житлово-комунальні послуги), що зменшує фінансове навантаження на населення. Це дозволяє забезпечити доступність базових потреб для вразливих верств населення. Стимулювання економіки – пільги для окремих секторів (наприклад, аграрного, малого бізнесу чи експортерів) сприяють їхньому розвитку, зменшуючи витрати та підвищуючи конкурентоспроможність.

Застосування зниженої ставки ПДВ відображається на зменшенні вартості товарів та послуг. Застосування зниженої ставки або звільнення від

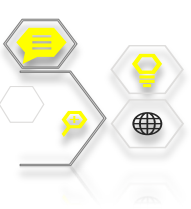
ПДВ для певних товарів (медикаменти, продукти харчування) допомагає знижувати їхню кінцеву вартість, що особливо важливо для товарів першої необхідності. Підтримка експорту як головний чинник стабільності економіки та грошової політики.

Отож, процес зміцнення механізму справляння державних доходів через оптимальну трансформацію елементів податкової системи є важливим елементом в системі оборони України в сучасних умовах, адже більшість загальної бюджетної підтримки, яку надають міжнародні партнери, не може бути спрямована на військові видатки, що означає, що Україна повинна фінансувати свої високі оборонні витрати за рахунок внутрішніх ресурсів. Навіть після зниження оборонних потреб значні доходи залишатимуться необхідними для досягнення ліквідації наслідків війни в контексті фінансування людського й фізичного відновлення країни.

Висновки. Процес функціонування системи оподаткування в світі так і Україні включає в себе фіскальні взаємовідносини між державою, котра акумулює податки і платниками, що їх сплачують. Побудова якісної податкової системи України повинна базуватись на вивченні її реформаторами специфіки податкової дисципліни українського платника податків, аналізі елементів світових податкових систем і синтезі найбільш успішних наукових концепцій в даній галузі.

Ключовим викликом політики стане збільшення внутрішніх доходів, водночас обмежуючи їхній негативний вплив на інвестиції, зайнятість та економічну активність, а також мінімізуючи спотворення чи стимули до неформальної або прихованої діяльності.

Результати проведеного дослідження служать вагомою підставою для твердження, що запровадження принципу преференційності в систему оподаткування сповідує ряд намірів для стабілізації соціально-економічного та суспільно-політичного середовища в країні. Саме тому при аналізі рівня фіскальної ефективності будь якої податкової системи слід враховувати як

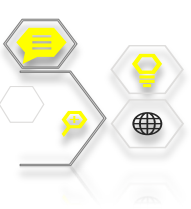

об'єктивні економічні обставини, так і суб'єктивні чинники, якими характеризується будь яка економічна система. Сучасний етап розвитку податкових систем країн світу дає можливість виділити три ключові сфери їх функціонування: оподаткування доходів фізичних осіб, оподаткування суб'єктів підприємництва та непряме оподаткування. При чому слід зазначити, що кожній із визначених сфери, в різних країнах, властиве приференційне оподаткування.

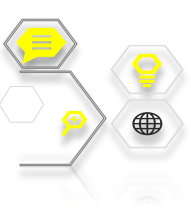
В умовах масштабної деструктуризації реального сектора економіки України викликаной бойовими діями по всій території країни, найбільш доцільним методом реформування податкової системи України буде її трансформація на комплексному впровадженні принципу преференційності в нарахування практичної більшості податків. Як показав досвід провадження різних преференційних податків в різних країнах світу підтверджує досягнення таких економічних цілей, які по суті базою для підтримки стабільності фінансової системи України в умовах війни та повоєнного відновлення країни.

Список використаних джерел

1. Бліхар М. Податково-правове регулювання в умовах воєнного стану: проблеми та шляхи вдосконалення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Т. 2, вип. 5. С. 105–109. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/342417/330255> (дата звернення: 06.02.2026).
2. Гетманцев Д. До питання про дотримання принципу стабільності податкового законодавства під час встановлення та скасування податкових пільг в умовах воєнного стану. *Право і суспільство*. 2022. № 4. С. 342–350.
3. Горин В. П., Була П. В., Чорноус В. С. Податкова політика України в умовах воєнного часу: реалії, безпекові виклики та перспективи подолання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 18. С. 23–31. DOI: 10.32702/2306-6814.2024.18.23.

4. Греца Я. В. Податкові пільги як інструмент застосування регульованої функції податків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Вип. 92, ч. 3. DOI: 10.24144/2307-3322.2025.92.3.14.
5. Красько В. Сучасний стан та перспективи розвитку податкової системи в Україні в умовах воєнного стану та посиленої євроінтеграції. *Молодий вчений*. 2024. № 7(131). С. 163–166. DOI: 10.32839/2304-5809/2024-7-131-42.
6. Марущак О. А. Актуальні питання гармонізації податкового законодавства України до вимог Європейського Союзу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 6. С. 605–610. DOI: 10.24144/2788-6018.2024.06.99.
7. Матвійчук Л., Олійник Л. Податкове навантаження вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану: методичний аспект. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2022. № 306(3). С. 192–198. DOI: 10.31891/2307-5740-2022-306-3-28.
8. Міністерство фінансів України. Бюджет 2026 року. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2026-844 (дата звернення: 10.02.2026).
9. Міністерство фінансів України. Бюджет 2025 року. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2025-770 (дата звернення: 10.02.2026).
10. Міністерство фінансів України. Бюджет 2024 року. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2024-698 (дата звернення: 10.02.2026).
11. Міністерство фінансів України. Бюджет 2023 року. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582 (дата звернення: 10.02.2026).
12. Міністерство фінансів України. Бюджет 2022 року. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538 (дата звернення: 10.02.2026).
13. Міністерство фінансів України. Україна послідовно впроваджує стандарти ЄС та ОЕСР: Сергій Марченко про податкову реформу на міжнародній конференції в Японії. *Урядовий портал* : вебсайт. 04.03.2026.

URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-poslidovno-vprovadzhuie-standarty-ies-ta-oesr-serhii-marchenko-pro-podatkovu-reformu-na-mizhnarodnii-konferentsii-v-iaponii> (дата звернення: 10.02.2026).

14. Могила І.-Л. А. Прогресивна модель оподаткування військового збору: новий підхід до формування податкової політики України в умовах повоєнного відновлення. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2025. Вип. 4. С. 25–33. URL: <https://www.researchgate.net/publication/396649543> (дата звернення: 11.02.2026).

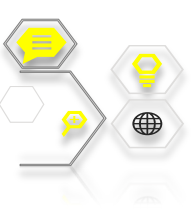
15. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період воєнного стану : Закон України від 30.06.2023 № 3219-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20#Text> (дата звернення: 28.02.2026).

16. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20> (дата звернення: 28.02.2026).

17. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 28.02.2026).

18. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text> (дата звернення: 28.02.2026).

19. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки за знищене чи пошкоджене нерухоме майно : Закон України від 11.04.2023 №

3050-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3050-20#Text> (дата звернення: 28.02.2026).

20. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування : Закон України від 21.06.2022 № 2325-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2325-20#Text> (дата звернення: 28.02.2026).

21. Устинова І., Нецька Л. Еволюція податкової відповідальності в Україні: від декларативності до реальної імплементації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Т. 2, вип. 6. С. 478–484.

22. Чернюк Т. В., Юрчишена Л. В. Система оподаткування в умовах війни: правовий та фінансовий аспекти. 2022. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/12852/12757> (дата звернення: 28.02.2026).

23. Чумакова О. О., Сомова В. В. Імітаційне моделювання прогресивної шкали ставок податку на доходи фізичних осіб в Україні. *Проблеми економіки*. 2014. № 3. С. 305–311.

24. Швабій К. Нові реалії податкової політики України. *Економічна правда* : вебсайт. 2022. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2022/10/20/692850/> (дата звернення: 14.01.2026).

25. European Parliament. Fair taxation in a digitalised and globalised economy — BEPS 2.0. URL: <https://www.europarl.europa.eu> (дата звернення: 10.02.2026).

26. Hanappi T., Millot V., Turban S. Corporate Taxation and Investment Elasticities. Paris : OECD Publishing, 2023.

27. Tax Justice Network. Global illicit financial flows and tax losses: Annual report 2024. 2024. URL: <https://www.taxjustice.net> (дата звернення: 10.02.2026).